

Bilten

Broj 20, jun 2012. godine

PREDSTAVNIŠTVO REPUBLIKE SRPSKE

USTANOVA ZA UNAPREĐENJE EKONOMSKE, NAUČNO-TEHNIČKE,
KULTURNE I SPORTSKE SARADNJE IZMEĐU REPUBLIKE SRPSKE
I REPUBLIKE SRBIJE

IZDVAJAMO

BITKA NA KOZARI (1942-2012)

“JUŽNI TOK” KROZ REPUBLIKU SRPSKU

POLAZNICI DIPLOMATSKE AKADEMIJE SRBIJE U VLADI RS

SVEČANO OBILJEŽEN PRVI ROĐENDAN ANDRIĆGRADA

PREDSTAVNIŠTVO REPUBLIKE SRPSKE U SRBIJI

Bulevar despota Stefana 4/IV
Beograd, Srbija

Tel: 00 381 11 324 6633

Faks: 00 381 11 323 8633

E-mail: predstavnistvo@predstavnistvorsbg.rs

Sadržaj

U fokusu

Bitka na Kozari (1942-2012)	3
“Južni tok” kroz Republiku Srpsku	8

Specijalne veze

Polaznici Diplomatske akademije Srbije u posjeti Vladi RS	10

Kultura

Svečano obilježeno prvih godinu dana Andrićgrada	12

Turizam

Ergela Borike	14

Opštine RS

Ljubinje.	16

U fokusu

Bitka na Kozari (1942-2012)

Ove godine navršilo se 70 godina od Bitke na Kozari, jedne od najtežih, a u isto vrijeme i najslavnijih epopeja u istoriji našeg naroda, kako po broju žrtava, tako po svom bogatom prilogu u antifašističkoj borbi. Bitka na Kozari je počela 10. juna 1942. godine i trajala je 27 dana do proboja na jugozapadnom dijelu Kozare, 15 kilometara istočno od sela Međuvođe. Prethodio joj je nečuveni teror i genocid ustaške tzv. Nezavisne Države Hrvatske prema srpskom na-

rodu koji je ustao da brani svoj život i svoja imanja. Bitka na Kozari, u kojoj su malobrojne partizanske jedinice branile narod u zbijegu, bila je značajna za cjelokupni partizanski pokret otpora, jer je predstavljala primjer junaštva i odlučnosti boraca pred nadmoćnijim i dobro naoružanim neprijateljem. Na Memorijalnom zidu na Mrakovici upisana su imena 9.921 partizanskog borca poginula u borbama na ovom području tokom Drugog svjetskog rata. Istoričari

su prikupili podatke o 33.398 pobijenih boraca civila, dok sudbina mnogih ni do danas nije poznata. Godišnjica Bitke na Kozari obilježena je nizom manifestacija u Srbiji i Republici Srpskoj

Polaganje cvijeća

U subotu 30. juna polaganjem cvijeća na Groblju oslobođilaca Beograda započeto je obilježavanje 70 godina od Bitke na Kozari., genocida nad srpskim narodom u ratu

U fokusu

od 1941. do 1945. i istrajnog srpskog antifašizma. Preživjeli učesnici Bitke na Kozari, preživjeli logoraši Jasenovca, Jastrebarskog, Gradine i Stare Gradiške i članovi Udruženja Kozarčana u Srbiji, zajedno sa članovima Organizacionog odbora ove manifestacije, vijence svježeg cvijeća položili su na spomen ploče slavnih krajiških partizanskih jedinica: Pete i Jedanaeste krajiške divizije, i na grob brata i sestre Dragoljuba i Đuje Aleksić, koji su 1944. godine - kad su poginuli u borbi za oslobođenje Beograda - imali zajedno samo 33 godine.

Književno veče

Književni program u svečanoj sali Udruženja književnika Srbije, istog dana u 20 sati, privukao je veliki broj poštovalaca pjesničke misli i djela, a posebno zato što je to književno veče bilo u spomen žrtvama ustaških i njemačkih zločina nad narodom Potkozarja i Kozare i u slavu boraca, učesnika slavne Bitke na Kozari. Književno veče u kući srpskih književnika počelo je stvaralaštvom najmlađih, stvaralaštvom učenika osnovnih i srednjih škola, pobjednika na konkursu koji je raspisan povodom sedamdesetogodišnjice Bitke na Kozari. Stručni žiri konkursa na kojem je učestvovalo 112 učenika osnovnih i srednjih škola iz Srbije, Srpske, Crne Gore i rasejanja, dodijelio je devet nagrada, po dvije treće u kategorijama osnovnih i srednjih škola, po jednu dru-

gu i prvu i onu glavnu, Veliku nagradu. Prilikom da svoj talenat pokažu pred istaknutim srpskim književnicima i pred probirljivom publikom čuvene beogradske tribine u Francuskoj 7 imalo je troje učenika: Ana Mastilović, učenica Srednje ekonomske škole "Jovan Dučić" iz Teslića, dobitnica Velike nagrade,

i dvoje prvonagrađenih: Filip Veron, učenik petog razreda OŠ "Zmaj Jova Jovanović" iz Banjaluke i Kristina Topić, učenica srednje škole "Jovan Dučić" iz Teslića. Nagrade su im uručili potpredsjednik Organizacionog odbora za obilježavanje 70 godina Bitke na Kozari dr Rajko Srđić, direktor Predstavništva Republike

U okviru obilježavanja 70. godišnjice Bitke na Kozari, objavljena je knjiga "Kozara, spomenik našeg pamćenja", u izdanju Predstavništva Republike Srpske u Srbiji i Sveta knjige iz Beograda u kojoj je, uz kratak historijski pregled iz pera univerzitetskog profesora Aleksandra Rastovića i izbor kazivanja učesnika slavne Bitke na Kozari, data i najpoznatija umjetnička i narodna poezija, kao trajan zapis o našem kolektivnom sjećanju.

Prof. dr Aleksandar Rastović između ostalog napisao:

„U ovoj neravnopravnoj borbi Davida i Golijata, srpski narod je na kraju izašao kao pobjednik, i moralno, i stvarno, iako su njegove žrtve tokom te jednomesečne borbe bile ogromne (oko 80.000 ljudi u zbegu, 68.500 zarobljenih civila koji su odvedeni u logore, više od 35.000 mrtvih, od toga više od 23.858 dece)... Bici na Kozari prethodio je nečuveni teror i genocid ustaške tzv. Nezavisne države Hrvatske prema srpskom narodu, koji

je ustao da brani svoj život i svoja imanja. Ovaj teror koji je kulminirao Bitkom na Kozari kao rezultat imao je stvaranje jednog snažnog an-

tifašističkog i slobodarskog pokreta otpora nacizmu. Time je srpski narod stao na stranu široke antifašističke koalicije evropskih i svetskih naroda i država, koja je na kraju rata izašla kao pobjednik nad Hitlerom i nacističkom Nemačkom“.

U fokusu

Srpske u Srbiji Mladen Cicović i zamjenik predsjednika Organizacionog odbora Borislav Mikelić.

Poslije uručenja nagrada učenicima i prigodne besjede Borislava Mikelića, svoje stihove u spomen žrtvama ustaških i njemačkih zločina nad narodom Potkozarja i Kozare, u spomen logorašima Jasenovca, Gradine i Stare Gradiške i u slavu boraca, učesnika slavne Bitke na Kozari govorili su pjesnici Srbije i Srpske: Zorica Arsić Mandarić, Zdravko Bujić, Milovan Vitezović, Duška Vrhovac, Dragan Kolundžija, Duško M. Petrović, Ljubivoje Ršumović i Rajko Srdić. Glumica Biljana Đurović kazivala je pjesme

Bore Kapetanovića i Brane Crnčevića, a glumac Tomo Kuruzović pjesmu Branka Ćopića.

Svečana akademija

Kruna obilježavanja sedamdesetogodišnjice Bitke na Kozari, bila je svečana akademija u velikoj sali Narodnog pozorišta u Beogradu na čijoj je sceni slikom, riječju i muzikom predstavljeno i stradanje srpskog naroda u ratu od 1941. do 1945. godine, i zavjetna opredjeljenost našeg naroda za antifašizam i sve što ta opredjeljenost nosi u sebi, kao dio vjekovne borbe Srba za istinu, slobodu i otadžbinu.

Svečanu akademiju u Narodnom pozorištu u Beogradu, koja je po ocjeni velikog dijela publike bila svojevrstan čas istorije, otvorio je – poslije himne Srbije “Bože pravde” i Svečane pjesme Republike Srpske “Moja Republika” – prigodnom besjedom Predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik, koji je bio i predsjednik Organizacionog odbora.

U zaista bogatom kulturno-umjetničkom programu svečane akademije učestvovali su najistaknutiji umjetnici, kako u dramskom dijelu, gdje su bili: Biljana Đurović, Sonja Jauković, Ljiljana Blagojević, Vesna Stanković, Lepomir Ivković, Nebojša Kundačina,

U fokusu

Siniša Ubović, Tihomir Stanić i djeca iz Dramskog studija "MAB" prof. Mike Aleksića, tako i u muzičkom, gdje su uz Jadranku Jovanović, Radmilu Smiljanić, Snežanu Savičić Sekulić i Olivera Njega, bili hor Radio-televizije Srbije i umjetnički ansambl Ministarstva odbrane Srbije "Stanislav Binički", sa dirigentima Stanikom Jovanovićem i Pavlom Medakovićem, i Dečji hor RTS-a sa dirigenticom Snežanom Despotović, a zanimljivo je da je čuveno kozaračko kolo prvi put postavljeno na scenu – kao balet.

Scenario su napisali srpski pjesnici Milovan Vitezović i Duško M. Petrović; režirao je Živorad Ajdačić, asistent reditelja Tamara Kacujani, a umjetnički direktor je bio Petar Zec, muzički urednik Svetislav Božić, kostimograf Marina Vukasović Medenica, producent Ivana Ivanović, organizator Minja Zdravković, a video projekcija Jelena Munđa.

Besjeda predsjednika Dodika

Predsjednik Dodik je, poslije pozdravnog dijela svog obraćanja, prvo naglasio da se "sa pijetetom sjećamo naših predaka, koji su živote izgubili u borbi protiv zla koje je željelo da pokori Evropu i svijet" i da smo "ponosni što su naši preci bili borci protiv fašizma, nacizma i ustaštva. Nažalost, cijena koju smo platili bila je ogromna. Razmjere stradanja i genocida koji je učinjen nad Srbima u Krajini, ali i u drugim dijelovima

Bosne i Hercegovine, tokom Drugog svjetskog rata, nikad neće biti do kraja utvrđene. Decenijama nakon 1945. godine, nije bilo mladića, regruta iz potkozarskih mjesta, koji su stasali za vojsku, a neka od tih mjesta nikada nisu dostigla broj stanovnika koja su imali početkom Drugog svjetskog rata. Jasenovac i Kozara su najznačajni simboli tog stradanja i otpora fašizmu i okupatoru, koje ne smijemo da zaboravimo".

Predsjednik Republike Srpske istakao je i spremnost da "učinimo sve, da se u najvećoj mogućoj mjeri utvrdi istorijska istina o događajima iz Drugog svjetskog rata i spriječe pokušaji revizije, u kojima se uloga Srba u borbi protiv fašizma minimizira i prećutkuje, a doprinos drugih naroda glorifikuje i uveličava. A istina je, dame i gospodo, da su Srbi, u ogromnoj većini, bili pripadnici Narodno-oslobodilačkog pokreta i da je srpski narod najviše nastradao u Drugom svjetskom ratu. Time je srpski narod stao na stranu široke antifašističke koalicije evropskih i svjetskih naroda i država. Činjenica je, s druge strane, da se većina Hrvata i Muslimana borila na strani okupatora, a da je veći broj prešao u jedinice Narodno-oslobodilačke vojske tek pri kraju Drugog svjetskog rata

Ustanak protiv fašizma podignut je u Krajini, a ne u Sarajevu.

I pored toga pružili smo ruku pomirenja pripadnicima drugih naroda, jer ljudski i hrišćanski je praštati. Zajed-

no smo napravili tzv. drugu Jugoslaviju, za koju smo mi, Srbi, lakovjerno pomislili da je trajan državni okvir u kojem ćemo naći zaštitu i satisfakciju za stradanja koja smo preživjeli. Drugi nisu tako mislili. Ono što je za nas bio kraj, za druge južnoslovenske narode je bila prolazna stanica na putu uspostavljanja sopstvenih nacionalnih država. To se najbolje pokazalo početkom devedesetih godina prošlog vijeka kada smo bili svjedoci raspada države u koju smo uložili tolike žrtve. Pokazalo se da smo se borili za račun drugih, koji su iskoristili borbu naših predaka da se nađu na strani pobjednika u Drugom svjetskom ratu. Borili smo se, dame i gospodo, za one koji su nam, nakon samo nekoliko decenija, okrenuli leđa. Mi nismo razumijeli zašto bi njihovo pravo na nacionalnu državu, bilo jače od prava srpskog naroda da oстане u već postojećoj državi, za koju je položeno toliko života i koja je bila sve, samo ne hegemonija srpskog nad drugim narodima. Da ironija bude veća, kao teritorijalni okvir za novonastale države uzete su avnojevske granice, iako je jasno da bez masovne borbe srpskog naroda u jedinicama NOB-a, ne bi bilo ni AVNOJ-a".

Podsjećajući na to vrijeme razbijanja Jugoslavije i prekrajanja granica, Predsjednik Dodik je podsjetio da "naši argumenti nisu uvaženi, a interesi svjetskih moćnika u tom trenutku nisu se poklapali sa našim interesi-

U fokusu

ma. U takvnim okolnostima izgubili smo državu koja je, oslobođena od ideologije u koju je bila zarobljena preko četrdeset godina, mogla da bude prosperitetna, a tragični sukob koji je uslijedio, mogao je da bude izbjegnut. Ipak, nismo do kraja, ostali naivni. Srbi iz Bosne i Hercegovine 1992. godine nisu dozvolili da ostanu zarobljeni u državi koja je nastala secesijom koju nisu podržali i koja im nije garantovala pojedinačna i kolektivna prava. Nismo željeli da postanemo obespravljena majorizovana manjina o čijoj će sudbini određivati drugi. Genocid nad srpskim naro-

dom u Drugom svjetskom ratu i sačuvano sjećanje na taj užas snažno su uticali na našu odluku da se odbranimo od novog genocida, od još jednog sistematskog uništavanja Srba i svega srpskog. Braneći se od novog genocida, u sukobu koji nam je nametnut, branili smo svoje kuće i svoja imanja, živote svojih porodica, branili smo pravo da samostalno odlučujemo o svojoj sudbini. Rezultat te borbe je Republika Srpska. Republika Srpska-Republika Srpska je garant našeg opstanka na prostorima zapadno od Drine, a jaka i stabilna Srbija je naš nacionalni i svaki drugi interes“.

Predsjednik Republike Srpske g. Milorad Dodik je svoju besjedu završio izrazima zahvalnosti svima koji su su došli na ovu svečanu akademiju i svima koji su učestvovali u pripremi realizaciji programa obilježavanja 70. godišnjice Bitke na Kozari, a posebno umjetnicima i organizatorima programa svečane akademije.

Kozara spominje i opominje

Poslije Beograda, 3. jula ove godine u organizaciji Odbora Vlade RS za njegovanje tradicije oslobodilačkih ratova, upriličeno je obilježavanje

U fokusu

sedam decenija od kozarske epopeje in a Mrakovici. Manifestacija pod nazivom „Kozara spominje i opominje“ počela je prijemom, koji je ministar boračko-invalidske zaštite RS Petar Đokić organizovao za predstavnike SUBNOR-a i goste. U okviru obilježavanja služen je parastosom poginulim borcima i civilnim žrtvama narodno-oslobodilačkog rata. Vijence ispred memorijalnog zida na Mrakovici položili su predsjednik Republike Srpske, Milorad Dodik, delegacije Narodne Skupštine i Vlade RS, SUBNOR-a, BORS-a, predstavnici ambasada Ruske Federacije i Srbije u BiH i načelnik opštine Prijedor, Marko Pavić.

Na Narodnooslobodilačku borbu mogu biti ponosni i borci posljednjeg otadžbin-

skog rata koji danas, sa svojim djedovima i očevima učesnicima NOR-a, obilježavaju ovaj značajan datum iz istorije srpskog naroda. „Republiku Srpsku volimo i branimo, uvjereni da branimo slobodu i dostojanstvo svih koji ovdje žive. Ona je dovoljno široka da prihvati sve, bez obzira na naciju i vjeru, koji ovdje žive i poštuju njen ustavni poređak“, poručio je Dodik. Predsjednik Srpske je istakao da poruke da slobode sa Kozare i svih drugih takvih mjesta moraju biti jasne. „Poruke o prihvatanju svih moraju biti jasne, ali i poruke o neprihvatanju falsifikatora istorije i neprihvatanja Republike Srpske moraju istom snagom da budu odbačene“, naveo je Dodik.

Ministar boračko-invalidske zaštite RS Petar Đokić poručio je okupljenima na Mrakovici da je srpski narod prertpio genocid u Drugom svjetskom ratu i da ta činjenica nikada ne smije biti zaboravljena i uvijek mora biti isticana. „Mnogo je pokušaja da se minimiziraju i potisnu u zaborav žrtve koje su pale za slobodu našeg naroda i naroda na prostorima bivše Jugoslavije. Treba istaći činjenicu da je nosilac narodnooslobodilačke borbe bio srpski narod i da je u toj borbi najviše stradao“, rekao je Đokić. On je naglasio da se narod Krajine i Kozare tada suprotstavio daleko jačem neprijatelju u nastojanju da sačuva slobodu i pravo da živi u svom i na svom.

U fokusu

“Južni tok” kroz Republiku Srpsku

Predsjednici Dodik i Putin u Sankt Petersburgu

Rusija će podržati dejtonski status i privredni razvoj Republike Srpske” - izjavio je predsjednik Vladimir Putin. Na marginama Ekonomskog foruma u Sankt Petersburgu sa njim se sastao i u dužem razgovoru zadržao predsjednik Milorad Dodik. Bilo je riječi o novim ulaganjima ruskih državnih preduzeća u naftnu industriju i hidroenergetske potencijale Srpske koje bi podržala moćna Sberbanka, a posebno o tome da jedan krak naftovoda koji će snabdjevatii ovaj dio Evrope prođe kroz Republiku Srpske. Konkretnije dogovore na ovu temu predsjednik Dodik je vodio u Gaspromu sa predsjednikom upravnog odbora te kompanije Aleksejem Milerom, a u okviru ranije potpisanog sporazuma između vlade RS i ruskog ministarstva za energetiku. U toku jula biće potpisan sporazum kojim će Gasprom garantovati godišnju isporuku potrebnih količina ovog energenta koji je jeftiniji od nafte i mazuta. “Moramo brzo preduzeti sve potrebne aktivnosti za izradu projekta gasifikacije: zagrijavanja gradova i preorijentaciju industrije na gas

što će donijeti enormne uštede i energetska stabilnost Srpske. A direktor Miler se složio da bi bilo najbolje da Gasprom i Gasna kompanija RS formiraju zajedničko preduzeće koje bi vodilo sve neophodne operacije”, zaključio je Dodik. U nastavku boravka u Sankt Petersburgu, predsjednik Srpske je imao susret i sa Sergejem Gorkovim, zamjenikom predsjednika upravnog odbora Sberbanke. Vodeća ruska banka odnedavno se pojavila domaćem tržištu pošto je preuzela Folksbanku i punim kapacitetom počće da radi početkom iduće godine i postati važan faktor stabilnog finansiranja i poslovanja u Republici Srpskoj. Operativni dogovori o kreditiranju malih i srednjih preduzeća, finansiranju institucija i ostalim projektima nastaviće se tokom jula u Banjaluci. Dodik je bio Putinov gost na radnom ručku zajedno sa makedonskim premijerom Gruevskim, kirgistanским predsjednikom Atambajevim i finskim ministrom finansija Urpilainenom, a ruski predsjednik je i tom prilikom podržao ulaganja Rusije u tekuće i buduće projekte u RS založio se za mir na Balkanu. “Ovdje smo dobrodošli i imamo prijatelje koji imaju razumijevanja za situaciju u kojoj se nalazimo i koji su spremni da nam pomognu. Zato je naš strateški cilj da nastavimo da gradimo najbolje odnose sa Ruskom federacijom ” – uzvratilo je predsjednik Srpske. Tokom trodnevnog ekonomskog foruma u Sankt Petersburgu koji je okupio hiljadu i petstotina državnih predstavnika i predstavnika svjetske poslovne elite, imao je brojne i važne susrete među kojim izdvajamo razgovore sa He Gocijanom, sekretarom CK KP Kine o potencijalnim ulaganjima ove zemlje u privredu a prvenstveno u energetiku, mašinogradnju i trgovinu Srpske. A kao rezultat je uslijedio poziv predsjedniku Republike Srpske da što prije posjeti Kinu i stupi u direktne kontakte i pregovore o konkretnim projektima sa državnim kompanijama, vodećim bankama i poslovnim ljudima.

Specijalne veze

Polaznici Diplomatske akademije Srbije u posjeti Vladi RS

Ministar Željka Cvijanović je održala predavanje polaznicima diplomatske akademije Srpske i Srbije

Rukovodstvo i polaznici Diplomatske akademije Ministarstva spoljnih poslova Srbije boravili su 22. Juna o.g. u studijskoj posjeti Vladi Republike Srpske.

Ministar za ekonomske odnose i regionalnu saradnju Željka Cvijanović, ovom prilikom u Administarativnom centru Vlade Republike Srpske održala je predavanje o aktuelnoj političkoj situaciji u Republici Srpskoj s osvrtom na proces evropskih integracija polaznicima Diplomatske

akademije Ministarstva spoljnih poslova Srbije.

Na predavanju polaznicima Diplomatske akademije Ministarstva spoljnih poslova Srbije pridružili su se i polaznici Diplomatske akademije Republike Srpske u Banja Luci.

Ministar Željka Cvijanović istakla je da Republika Srpska posljednje dvije godine apsolutno prednjači u BiH po pitanju evropskih integracija, a ono što radi Vlada Srpske omogućiće joj da u trenutku dobijanja datuma pregovora

bude apsolutno spremna, kao i da su evropske integracije najdominantniji proces u regionu i da se preko ovog procesa može posmatrati niz stvari u BiH.

Takođe, ovom prilikom ukazali smo na logičnosti i nelogičnosti koje prate ovaj proces u BiH, koje su specifičnosti BiH, sa kojim se problemima suočava i u kojoj mjeri je izvjesno njeno dalje kretanje prema EU".

Ambasador Srbije u BiH Ninoslav Stojadinović rekao je da je predavanje, na kojem su

Specijalne veze

učestvovali i polaznici diplomatske akademije iz Srpske, obostrano korisna saradnja, na kojoj će se i dalje raditi u skladu sa Sporazumom o specijalnim paralelnim vezama.

“Specijalne paralelne veze omogućuju da uz veoma mala finansijska sredstva, angažovanje ljudi iz izvršne vlasti, učinimo na prvi pogled male korake koji će u budućnosti dosta donijeti na razmjenu iskustava”, rekao je Stojadinović.

Prema njegovim riječima, Srbija ima više kapaciteta u procesu evropskih integracija, ali su iskustva koja studenti iz Srbije mogu steći u BiH, s obzirom na njenu specifičnu

ustavnu arhitekturu i drugačije probleme na evropskom putu, jedinstvena.

“Ono što radi Vlada Srpske omogućiće da u trenutku dobijanja datuma početka pregovora Republika Srpska bude apsolutno spremna”, poručio je Stojadinović.

Ministar Željka Cvijanović podsjetila je da je Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju prošle godine potpisalo Memorandum o saradnji sa Ministarstvom inostranih poslova Srbije i da je ovo jedan od projekata koje zajednički realizuju.

“Prošle godine smo proveli obuku kadrova iz Ministarstva za ekonomske odnose

i regionalnu saradnju u Ministarstvu spoljnih poslova Srbije, a ovo je bila dobra prilika da se polaznici dvije akademije upoznaju sa političkom situacijom u Srpskoj i BiH, sa posebnim osvrtom na proces evropskih integracija”, rekla je Cvijanovićeva.

Događaju su prisustvovali rukovodilac Diplomatske akademije Ministarstva spoljnih poslova Srbije ambasador Božin Nikolić i generalni konzul Republike Srbije u Banjaluci Jadranka Derajić.

Kultura

Svečano obilježeno prvih godinu dana Andrićgrada

Otkrivanjem monumentalnog spomenika proslavljenom kniževniku i nobelovcu Ivi Andriću 28. juna ove godine, na Vidovdan, uz prigodnu svečanost i prisustvo brojnih političkih, kulturnih i javnih ličnosti iz Srbije i Srpske, svečano je obilježen završetak prve faze projekta edukativ-

no-turističkog kompleksa Andrićgrad.

Grad koji nastaje na ušću Rzava u Drinu biće mesto stvaralaštva, umjetnosti i pomirenja, riječi su kojima je reditelj Emir Kusturica, idejni tvorac Andrićgrada pozdravio okupljene goste.

“Samo ljubav može da preko noći stvori jedan grad, i

samo ljubav može pacifikovati osvetničku narav i potrebu da se istrebljuju sunarodnici druge vjere,” poručio je Kusturica.

“Ovaj grad će pomoći da naše, ali i velikane drugih naroda vratimo na pozornicu”, rekao je Kusturica na svečanosti kojoj su, osim najviših zvaničnika Republike Srpske,

Kultura

Predsjednik Milorad Dodik i Emir Kusturica

prisustvovali i ministar unutrašnjih poslova Srbije i mandatar za sastav nove vlade Ivića Dačić, vicepremijer Jovan Krkobabić, ministar spoljnih poslova Srbije Vuk Jeremić i izaslanik predsjednika Srbije Oliver Antić.

Posebnu zahvalnost Kusturica je izrazio glavnom pokrovitelju projekta, predsjedniku Republike Srpske Miloradu Dodiku, kojeg je nazvao "dokazanim borcem za istinu da srpski narod nije ilegalna organizacija već mali, ali značajan narod".

"Predsjednik Srpske Milorad Dodik prihvatio je da se gradi Andrićgrad i mi zajedno prvi u svijetu jednom nobelovcu gradimo jedan grad", dodao je Kusturica.

Predsjednik Dodik je izrazio zadovoljstvo i zahvalnost zbog toga što će se u Andrićgradu, osim što će se reafirmisati djelo velikog pisca,

ljudi okupljati i na najbolji način uzdizati nacionalne vrijednosti srpskog naroda.

"Ovaj grad od kamena treba da promijeni imidž cijele opštine, ali i da pošalje jasnu poruku da srpski narod ne želi da se odrekne svojih velikana i da je spreman da gradi i građevine ovakvog tipa, koje će podsjećati na veliko djelo našeg nobelovca", rekao je Dodik.

Osim Miloradu Dodiku, Kusturica je ključeve Andrićgarada, kao počasnim građaninima, uručio Vuku Jeremiću i Matiji Bečkoviću.

Na svečanosti je govorilo i više gostiju iz Srbije, koji su istakli značaj nedjeljivosti srpskog naroda, koja je, kako su poručili, oličena i u drevnom mostu Mehmed-paše Sokolovića, odnosno Andrićevoj "Na Drini Ćupriji".

Od 5. jula Andrićgrad otvoren za posjetioce

Andrićgrad ili Kamen-grad je podignut u čast nobelovca Ive Andrića. Riječ je o trgu koji se prostire na 17.000 kvadratnih metara u Višegradu. Grad grade Kusturica i Vlada Republike Srpske, a kao inspiracija poslužio je Andrićev roman "Na Drini Ćuprija" za koji je i dobio Nobelovu nagradu.

Za godinu dana u Kamengradu se pod krovom našlo više od 10.000 metara kvadratnih kamenih građevina. Od ukupno 46 objekata koji će biti podignuti do 2014. godine, do sada je završen 21. Izgrađeni su zgrada Andrićevog instituta, Gradska kuća, pozorište, bioskopi, robna kuća, hotel, korzo sa nizom dućana i zanatskih radnji, glavna kapija sa kulom. Kusturica je najavio da će iduće godine biti izgrađena zgrada Akademije lijepih umetnosti, hram po ugledu na Visoke Dečane, još dva hotela, karavan-saraj, srpska kuća, dvije galerije i zidine oko cijelog grada. Kusturica i Vlada RS započeli su izgradnju Andrićgrada 28. juna 2011. godine i planirano je da se grad završi do Vidovdana 2014. godine, kada bi trebalo da bude svečano otvoren izvođenjem opere "Na Drini Ćuprija" u novom pozorištu. Od 5. jula Andrićgrad će biti otvoren za posjetioce svakim radnim danom od 18 do 22 časa.

Turizam

Ergela Borike

Ergela Borike se nalazi 18 kilometara sjeveroistočno od Rogatice, na Boričkoj visoravni (1100 metara nadmorske visine) smještenoj između kanjona Drine, Sjemeća, Devetaka i Bokšanice.

Još davne 1893. godine na Borikama je osnovana ergela za uzgoj arapske, a kasnije bosansko-brdske pasmine konja, jedina ove vrste na Balkanu. Prvobitni cilj ergele bio je da se planskim odabirom dobije krupniji, masivniji brdski konj sa krupnijim vratom i vojsci potrebnim osobinama, a za to je bio potreban

arapski konj kao oplemenjivač. Za ostvarivanje takvog cilja Austro-Ugarska nije štedjela ni novca ni stručnjaka. Iz ovog kraja u narodni uzgoj, ali i za privredu, vojsku i druge potrebe, dolaze visokorasni konji po kojima je BiH postala poznata, ne samo u regionu nego i u Evropi. U najboljim vremenima ergele "Borike", šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog vijeka, arapski i bosansko-brdski konji redovno su pobjeđivali na domaćim i inostranim poljoprivrednim sajmovima.

U početku rada ergela krenulo se sa nekoliko linija da bi se s vremenom, zbog dominacije u nasljeđivanju osobina, zadržale dvije uzgojne linije: "Miško" i "Barut". Svi muški potomci nose ime po liniji oca, dobijaju svoje mjesto u matičnim knjigama: datum rođenja, ime i matični broj oca i majke, te broj žiga, ili, jednostavnije, svakom grlu može da se prati porijeklo najmanje četiri generacije unazad, a za većinu grla čak i do deset generacija. Svo žensko potomstvo dobija ime po rodu (porijeklu majke) i ma-

Turizam

tični broj i žig, koji ih prate kroz cijeli život.

Ergela Boričke je od 1895.g. počela uvoziti prve punokrvne arapske konje iz Sirije. Ekstremni uvjeti na ergeli nisu bili pogodni za opstanak i kvalitetni uzgoj čistokrvnog pustinskog konja, pa je zbog toga veliki broj uvezenih konja iz Sirije obolio i uginuo. Zato su ubacivani i arapski punokrvni i polukrvni konji iz najboljih evropskih ergela Radautz, Babolna i Slawuta, koji su bili prilagođeni na ovu klimu. Takav selekcijski uzgoj arapski konj služio je kao oplemenjivač bosansko brdskog konja i sačuvan je i dan danas. Nakon 110.g. uzgoja konj je ostao fenotipski identičan izvornom arapskom konju, ostao je nepromijenjen i izgledom i karakterom, s tim da je očeličen uslovima koji nisu nimalo slični onima u njihovoj prado-
movini.

Za potrebe austro-ugarske vojske, ali i za poljoprivredu i šumarstvo, ukrštanjem arapskih i tradicionalnih bosanskih konja dobijena je izuzetno izdržljiva pasmina bosansko-brdskih konja, koja se ubrzo pokazala pogodnom za narodni uzgoj, a pogotovo za potrebe vojske.

Bosanski brdski konj je jedina bosanskohercegovačka autohtona pasmina konja. To je konj čelične tjelesne građe, nesrazmjerne snage, otporan na bolesti, snažne konstitu-

cije i velike izdržljivosti, vrlo dobro prilagođen klimatskim prilikama područja na kojem živi, a zadovoljava se skromnom ishranom i smještajem. On se vrlo vješto i okretno kreće i po najnepristupačnijim planinskim predjelima noseći razne vrste tereta ili razne vrste jahača, uvijek oprezan i siguran.

Arapski konji su vitkiji, a bosanski brdski su nešto niži i jači, ali ništa manje lijepi. Te dvije vrste ne mogu da žive zajedno. Na jednom pašnjaku su arapske ženke, a na drugom pašnjaku ženke bosanskog brdskog konja. Mužjaci jedne i druge vrste žive odvojeno u boksovima i štalama. Konji arapske pasmine, a posebno bosansko-brdske, vremenom su postali izuzetan brend Boričke visoravni. Posebno u zlatnom periodu

razvoja ovdašnjeg turizma osamdesetih godina minulog vijeka. Samo u ergeli "Boričke" krajem osamdesetih godina prošlog vijeka uzgajano je oko 400 grla, ne računajući znatno veći broj u okviru kooperativnog narodnog uzgoja. Nažalost, u okviru ergele "Boričke" danas je njihov broj je spao na 98, od čega 56 bosansko-brdske pasmine i 40 konja arapske pasmine.

Ergela „Boričke“ je posljednje mjesto gdje se održava genetski potencijal bosanskog brdskog konja kao zasebne vrste i jedino mjesto gdje se o njemu planski brine. Nedaleko od ergele nikao u borovoj šumi, okruženoj proplancima po kojima su jurili konji vrani i neosedlani smješten je hotel Boričke. Odmah nakon izgradnje 1974.g. je privukao pažnju političke i estradne elite. Pravo na ljepotu prirode, najbolje konje i beskrajne količine ozona imali su samo oda-
brani. Bilo je to vrijeme

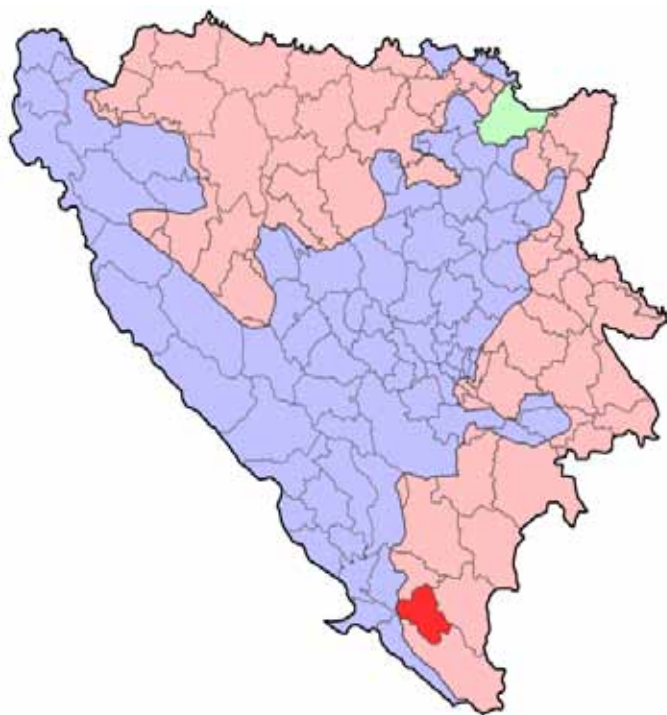
kada su na Boričkoj visoravni snimani filmovi i televizijske drame, a i legendarna grupa "Bijelo dugme" boravila je nekoliko mjeseci upravo na Boričkama i uz konje ovdašnje ergele su nastale njihove najbolje pjesme na albumu "Požurite konji moji, dug je put".

Opštine RS

Ljubinje

Ljubinje je administrativna jedinica sa dugim istorijskim trajanjem. U pisanim izvorima Ljubinje se prvi put pominje 1404.godine. Dio Župe Popovo ili samostalna župa srednjovjekovne srpske države, sjedište kadiluka i vojne strukture, u periodu Osman-skog carstva, kotar za vrijeme Austro-ugarske uprave, srez u Kraljevini Jugoslaviji. Nakon 2. svjetskog rata, na početku perioda komunističke vlada-

razuma, Okvirnog sporazuma za mir u BiH, Opština Ljubinje ima 318,5 km² i pripada Republici Srpskoj. Usljed masovnog stradanja srpskog stanovništva pod okupacijom NDH u 2.svjetskom ratu, migracija u procesu kolektivizacije i kolonizacija u poratnim godinama na području Opštine Ljubinje se formira znatno malobrojnija zajednica izrazito većinske srpske nacionalne strukture. Prema popisu iz 1991. godi-

vine u Jugoslaviji, administrativnom području Ljubinja amputirana je šira oblast Popova, a pridodato područje Žrnja i Krtinja, pa je Opština Ljubinje svedena na oko 320 km² površine. Nakon Dejtonskog spo-

ne, od 4172 stanovika, više od 90% su Srbi.

Proces industrijalizacije u vrijeme socijalizma je omogućio zapošljavanje gotovo sve radne snage, stanogradnju, te izgradnju infrastruk-

ture u gradskom naselju, ali je ostavio trajne posljedice migracija na relaciji selo-grad. Na početku 2010.godine Ljubinje je izrazito nerazvijena mala opština skromnih privrednih i društvenih resursa suočena sa izazovima održivosti i razvoja, kako u pogledu ekonomije, tako i u pogledu demografskog, društvenog i administrativnog potencijala.

Područjem Opštine, kroz gradsko naselje prolazi savremeni magistralni put (M6), koji

Ljubinje povezuje, s jedne strane sa Trebinjem, Dubrovnikom, odnosno Nikšićem, a s druge strane sa Stocem, Mostarom, odnosno Čapljinom, Metkovićem i Pločama. Značajan je i putni pravac koji povezuje Ljubinje sa Berkovićima i Bilećom.

Mostar je od Ljubinja udaljen 50km, što je ujedno i razdaljina do najbližeg aerodroma.

Najbliža luka je luka Ploče, dok je najbliža željeznička pruga koja se nalazi u Čapljini udaljena oko 40km.

U Ljubinju dominira uticaj mediteranske klime, dok ona u brdskom dijelu ima ka-

Opštine RS

Panorama Ljubinja

rakteristike umjerene kontinentalne klime. Inače, područje bilježi izrazito visok prosječni godišnji nivo padavina, kao i izrazitu osunčanost tokom čitave godine. Srednja godišnja temperatura vazduha u Ljubinju iznosi $12,0^{\circ}\text{C}$, sa dosta izraženim razlikama. Najhladniji mjesec je januar sa $3,0^{\circ}\text{C}$, a najtopliji juli sa $20,8^{\circ}\text{C}$. Visoke temperature u ljetnom periodu često pruzrokuju velike štete poljoprivrednim kulturama. Zimske temperature najčešće ne padaju ispod -10°C .

Rani jesenji mrazovi nisu karakteristika ovoga kraja, ali se, dosta rijetko, mogu pojavi-

tikasni prolječni mrazovi (slabijeg inteziteta) krajem aprila i početkom maja. To je posljedica inverzija koje nastaju zbog blizine planinskih masiva i potpuno zatvorenih polja. Štete od poznih mrazova veće su u donjem djelu Ljubinskog polja, a manje u višim dijelovima. Zapaža se dosta visoka temperatura u vegetacionom periodu koja iznosi $17,1^{\circ}\text{C}$, što odgovara biljkama koje zahtjevaju mnogo toplote. Prevlađujući vjetrovi u ljubinskom kraju su južni i sjeverac ili bura.

Po količini i rasporedu padavina ljubinski kraj pripada mediteranskom klimat-

skom tipu. Srednja godišnja visina padavina je dosta visoka i vrlo kolebljiva po godinama i periodima. Raspored padavina u toku godine (po godišnjim dobima, mjesecima i kraćim vremenskim intervalima) izrazito je nepovoljan sa aspekta razvoja vegetacije i gajenja poljoprivrednih kultura.

Na prostoru Opštine mogu se izdvojiti dvije morfološke cjeline. Po obodnom dijelu Opštine prostiru se planinski masivi, od kojih je najveći Bjelasica (1338 m) i Viduša (1328 m), dok je unutrašnji prostor Opštine niži i uglavnom zaravnjen (bitno

Opštine RS

Crkva posvećena Rođenju Gospoda Isusa Hrista u Ljubinju

obilježje ovom prostoru daje Ljubinjsko polje površine 8,3 km² koje leži na nadmorskoj visini od 394 do 420 m).

Inače, okvir i brda Ljubinjskog polja su tipični krš, velike krečnjačke površine sa ponekom većom ili manjom uvalom i škrapama. Samo dno vrtača i uvala predstavlja površine koje se iskorištavaju za poljoprivrednu površinu.

Ogromne količine vode koje u toku jeseni i zime padnu na brdima oko polja gube se duž manjih i većih pukotina u krečnjaku, odmah ili poslije kraćeg površinskog toka. Te vode ne izbijaju nigdje u blizini polja u vidu izvora, te je

Ljubinjsko polje u ljetnoj polovini godine bezvodni kraj. Na području Opštine Ljubinje ne postoji nijedan stalni vodotok, niti izvor, pa je strateški izazov pitanje: kako obezbjeđiti adekvatnu količinu vode za stanovništvo, javne službe, privredu i poljoprivredu.

Potencijal rudnog bogatstva na području Opštine nije u potpunosti ispitan. Postoje nalazišta boksita u rejonu Krtinja, a ruda bitumena je svojevremeno iskopavana na području Mišljena. Nalazišta krečnjaka, ili laporca nisu eksploatisana.

Opštini Ljubinje pripadaju sljedeća naseljena mje-

sta: gradsko naselje Ljubinje i sela: Bancici, Vlahovici, Voden, Gledevci, Srbac-Grablje, Gradac, Dubocica, Žabica, Žrvanj, Ivica, Kapavica, Krtinje, Kruševica, Krajpolje, Mišljen, Obzir, Pocrnje, Pustipusi, Rankovci i Ubosko, sa brojnim zaseocima.

Privreda

Na području Ljubinja sjedišta imaju 39 privrednih subjekata tipa preduzeća, a registrovano je 70 samostalnih radnji.

Ovdje djeluju ispostave, poslovne jedinice najmanje 20

Opštine RS

Ulica u Ljubinju

subjekata sa sjedištem izvan Ljubinja.

Djelatnost preduzeća su različite, a okvirno se mogu klasifikovati na sljedeći način:

- u oblasti peradarstva najvažnije privredne aktivnosti imaju: „Koka-prodakt“, „Agrar“, „Ljubivit“, „Ljubivit-jato“, odnosno „Imel“,
- u proizvodnji stočne hrane značajan je kapacitet „Farmavit-a“,
- u drvanoj industriji „Atlas vud“,
- u građevinarstvu: „Građevinar“, „Neimarstvo plus“,
- u metaloprerađivačkoj proizvodnji djeluje „Soko-FTS“ i nekoliko mikro preduzeća, a u proizvodnji

gumeno-tehničkih proizvoda „Soko-guma“,

- u trgovini i posredovanju djeluje više preduzeća kao i ispostava subjekata sa drugih područja.

Među samostalnim radnjama najviše ih je iz oblasti ugostiteljstva, zatim trgovine sa malim brojem specifičnih uslužnih djelatnosti.

Po veličini, značaju, zapošljavanju, ukupnom prihodu izdvajaju se sljedeći subjekti: „Koka-prodakt“, „Agrar“, „Farmavit“, „Imel“, „Atlas vud“.

U oblasti privrede posebnu strukturu čini preostali dio preduzeća i kapaciteta gdje nije završen ili je neuspješno izveden proces privatizacije državnog kapitala. Izraziti

primjeri su „Soko-FTS“ a.d. i „Soko-Guma“ a.d., gdje još, nakon 12. godina od donošenja Zakona, nije prodat paket od 30%, odnosno 45% državnog kapitala.

Nepovoljna vlasnička struktura, višedecenijsko odsustvo investicija u proizvodni program i tehnologije, starost radne snage bez potencijala u podmlatku samo su ključne karakteristike koje ograničavaju razvojni potencijal spomenutih subjekata, a oni su svojevremeno bili nosiva struktura malog metaloprerađivačkog kompleksa, koji je zapošljavao i više od 400 radnika.

Među važne privredne subjekte, koji nisu uspjeli savi-
vladati početne teškoće po-

Opštine RS

Narodna biblioteka

stprivatizacionog procesa ističe se fabrika konfekcije „Ljubinjka-eksport“. Specifičnost je u tome što je preduzeće zapošljavalo brojnu pretežno žensku radnu snagu, a djelatnost i preduzeće su bili nejak i da se odupru hirovima tržišta i udaru svjetske ekonomske krize.

U procesu tranzicionih teškoća zastao je razvoj pa je i izgubljen potencijal fabrike poluiredanskih panela, „Soko-paneli“ a.d. koje je u stečaju.

Stečajem je okončana i sudbina „Doganie 1890“, nekadašnjeg nosioca organizacije tradicionalne privredne djelatnosti-proizvodnja i prerada sirovog duvana.

Posljednjih godina evidenciju ukupnih prihoda privrednih subjekata registruje „Apif“, pa se u procjenama

koriste podaci ove agencije. Izvjesno je da stručno javnost konstatuje da „Apif“ nema mogućnost da evidentira sva kretanja, pa su potrebne i procjene neevidentiranog prihoda.

Sliku stanja ljubinske privrede 2009.godine, godine koja je obilježena ekonomskom krizom, održavaju sljedeći pokazatelji.

Nakon 2008.godine, kada se bilježi ukupan prihod u iznosu od 31.402.000 KM, rashodi u iznosu od 32.620.000 KM. 2009.godine „APIF“ bilježi značajno smanjenje veličina, a donosi podatke o poslovanju 36 subjekata. Prijavljen je, evidentiran, ukupan prihod u iznosu od 18.199.000 KM, a rashodi privrede su iznosili 18.985.000 KM, što znači da evidentirani ukupni gubitak u

19 prijavljenih subjekata iznosi 1.509.600 KM.

Ukupan prihod u rasponu od oko 100.000-300.000 KM iskazali su „Tehnoprom“, „Soko FTS“, „BMJ Komerc“, „Vodovod“, „Mivpro“, „Neimarstvo plus“.

Prihode u iznosu od 500.000 do oko 800.000 KM iskazali su „Mediteran“, „Ljubivit“ i „Helas“.

U rasponu od 1-4 miliona KM, prihodovali su „Agrar“, „Građevinar“, „Vuković“, „Atlas vud“, „Imel“, „Koka-produnkt“ i „Farmavit“.

U pogledu broja radnika u privredi, ovi subjekti daju sljedeće pokazatelje:

2008.godine zapošljavali su 392 radnika, a 2009 – 402 (ovaj broj uključuje i „Ljubinku“). Najviše radnika zapošljava „Koka-produnkt“ i „Atlas vud“, slijedi „Imel“ i „Sokoguma“ a iza njih je „Farmavit“, „Građevinar“, „Soko FTS“.

Poslovne jedinice subjekata sa sjedištem izvan Ljubinja (Petrol, Market i drugi) ostvaruju najmanje 2 miliona KM ukupnog prihoda.

Procjene pokazuju da izvan evidencije APIF-a ostaje značajan obim privređivanja. Cijeni se da bi taj dio prihoda mogao iznositi oko 4.000.000 KM godišnje.

Poljoprivreda

Područje ima povoljan geografski položaj, relativno povoljne prirodne uslove za proizvodnju u organskom postupku, izvjesnu tradiciju, a s druge strane mali i usitnjeni zemljišni posjed, zastarjelu

Opštine RS

Odbojkaški klub "Ljubinje"

mehanizaciju, nepovoljnu starosnu strukturu proizvođača. Tu je značajan obim i vrijednost proizvodnje u stočarstvu, tradicija ovčarstva i dobro zasnovana proizvodnja na bazi peradarstva, savremena proizvodnja stočne hrane, solidni rezultati obnove tradicije voćarstva i savremeni način povrtlarstva. Ali, opet, tu je nepovoljan rasni sastav stoke, loši higijenski uslovi i ekstenzivni način držanja stoke, nedostatak uslova za organizovani otkup mlijeka i drugih proizvoda, ili – skromna proizvodna vrijednost i površina zemljišta, pojava dugih sušnih perioda u ljetnom periodu, skupa upotreba mehanizacije zbog konfiguracije terena, nedostatak dovoljnih količina vode i savremenih sistema navodnjavanja i sl.

Prema podacima katastra, Ljubinje ima 1358 hek-

tara obradivog zemljišta. Stanje na terenu kazuje da su zemljišne parcele na selima u velikoj mjeri zapuštene, zrasle u šikaru a da se u solidnoj mjeri koristi samo zemljište u Ljubinjskom i Ubalačkom polju. Naravno građani Ljubinja obrađuju značajne površine zemljišta u Popovom polju. Prema vlasničkoj strukturi, opština Ljubinje je vlasnik oko 220 hektara zemljišta u Ljubinjskom polju i znatnih površina pašnjaka, krša i šume na sjevero-istočnim i jugo-istočnim dijelovima opštinskog atara; ostalo zemljište je privatno. Najintenzivnija aktivnost odvija se na zemljištu Ljubinjskog polja, gdje je na opštinskom zemljištu zasad višnje na oko 120 hektara, zasad jabuke na oko 30 hektara, uz nešto neobrađenih površina.

Na području opštine je registrovano oko 1250 goveda, od toga oko 1150 muznih krava; broj ovaca se procjenjuje na 5000, a koza na 400-500 grla. Tradicionalna djelatnost pčelarstva i proizvodnje meda se blago unapređuje pa se cijeni da Ljubinje ima više od 5000 pčelinjih društava.

Peradarstvo u Ljubinju je, na bazi tradicije i intenzivnih ulaganja, izrazito najrazvijenija privredna djelatnost. Ovo se odnosi kako na obim, kvalitet, zapošljavanje, tako i na ukupan prihod na području opštine.

Gledano u cjelini, lokalna ekonomija ima određeni, čak solidni potencijal održivosti i daljeg razvoja, ali i ograničenja koja postoje kako na lokalnom planu tako i šire u regionu. Pravi je razvojni izazov pitanje kako nastaviti investicije u proizvodnju na bazi peradarstva, kako zasnovati preradu u proizvodnji na bazi voćarstva i povrtlarstva, kao unaprijediti stanje i konkurentnost stočarske proizvodnje i revitalizovati ekonomske potencijale na selu.

Turistički potencijal

Brojne su ocjene o solidnom potencijalu razvoja lovskog turizma, eko turizma, ali je poznato da su izvjesne pripreme svojevremeno obuhvatile mogućnost uspostavljanja „vazdušne banje“ u Bančićima, na bazi podataka o dugovječnosti ljudi sa ovog područja. Izvjesno, ima dovoljno podataka koji bi mogli potvrditi natprosječno visok procenat

Opštine RS

Stara crkva u Ljubinju

stanovništva koje je doživjelo duboku starost, i preko 100 godina. Ova pojava se povezuje sa specifičnom klimom, ishranom ljudi i drugim razlozima.

Kao turistički motivi mogle bi se izdvojiti brojne srednjovjekovne nekropole, a od prirodnih rijetkosti zeleni dub u Bančićima za koga legenda vezuje blagoslov Svetog Save. Legenda kaže da se Sveti Sava, kad je kao princ Rastko svojevremeno putovao ovim dijelom zemalja svoga oca velikog župana Stefana Nemanje, jednog ljeta odmarao u hladovini hrasta, koga je u znak zahvalnosti blagoslovio da – vazda bude zelen. Zeleni dub je višestoljetni hrast na kome lišće

ne žuti nego svoje zelenilo zadržava čak do kraja marta.

Turistička infrastruktura Ljubinja je izrazito nerazvijena. Vrlo skromna tradicija, nerazvijeni kapaciteti objekata i usluga ugostiteljstva, odsustva ulaganja u razvoj i promociju turizma – osnovne su odlike stanja turističke infrastrukture. Prvi pomak bi moglo biti stvaranje kritične mase uslova za formiranje Opštinske turističke organizacije.

Hotel „Ljubinje“ sa 50 ležajeva, mali olimpijski bazen za sportove na vodi, gradska sportska dvorana, solidno bogata i pristupačna lovišta, brojna izletišta, široka područja netaknute prirode – već postoje.

Obrazovanje

U Ljubinju radi Osnovna škola „Sveti Sava“, Srednja škola „Svetozar Ćorović“, a radi i Javna ustanova Dječiji vrtić. 2009. godine Osnovnu školu pohađa 346 učenika, Srednju školu 174, a Vrtić 38 polaznika.

Posmatrajući protekli petogodišnji period da se zaključiti da se broj učenika blago smanjuje, što ukazuje na negativne trendove demografskih kretanja, posebno kada se zna da mali broj učenika iz Ljubinja ide u škole u druga mjesta i da je vrlo mali broj djece školskog uzrasta izvan procesa obrazovanja. U pogledu nastavnog kadra i pro-

Opštine RS

Stećak iz Ljubinja

stornih uslova može se konstatovati da je stanje povoljno. Školske zgrade su izgrađene prije 30-40 godina i još su u dobrom stanju. Koncentracija kadra u jednoj ustanovi i solidna tradicija školstva u velikoj mjeri opredjeljuje kvalitet nastave pa je izvjesno da se nastavni programi izvode prema visokim standardima. Kao ozbiljan indikator se može uzeti činjenica da se svršeni gimnazijalci uspješno kvalifikuju na studije.

Posebno se nameće pitanje izbora alternativnog profila srednjeg obrazovanja. Gimnazija opšteg smjera osta-

je prioritetan izbor, a drugi obrazovni profil se pojavljuje kao pitanje na kome je teško pomiriti želje učenika i roditelja i za sada nedefinisanih potreba tržišta rada.

Kultura

Na području Opštine od 2005. godine postoji Narodna biblioteka kao ustanova kulture. Počela je sa radom na 200 m² korisnog prostora da bi se 2007. godine prostor adaptirao, sada je u funkciji savremeno opremljen i vrlo ugodan prostor od 400 m², biblioteka-čitaonica- internet

klub i prostor za video prezentacije, izložbe slika, besjede i promocije knjiga. Njegovanju vrijednosti kulture i stvaralaštvu doprinos daje i nekoliko amaterskih udruženja. Na ovom planu djeluje Odbor SPKD „Prosvjeta“, koji izdaje godišnjak „Glasnik Ljubinje“. Pozorište mladih „Gimnazijalac“ koje promoviše scensku umjetnost, kao i Folklorno društvo „Ljubinje“ koje afirmiše tradicionalne vrijednosti igre i muzike zavičajnog nasljeđa.

Kao kulturnu vrijednost šireg značaja ovdje treba izdvojiti spomeničko nasljeđe srpske kulture srednjeg vijeka u obliku nekropola-mramorja –nadgrobnih spomenika visoke umjetničke vrijednosti. Naravno, izuzetno kulturno nasljeđe čine pravoslavni hramovi, crkve od kojih neke potiču iz davnih vremena. Među njima se ističu crkve Sv. Proroka Ilije u selu Gradac (matična crkava, potiče iz 13. vijeka) i crkva Sv. Kneza Lazara u Vlahovićima. Crkva u Vlahovićima, izuzetnih arhitektonskih dometa, potiče iz kosovskog perioda, a čuva gabaritne ploče na kojima su ktitorski zapisi koji svjedoče visoke domete kulturnog i ekonomskog razvoja tadašnjeg društva. Kulturno nasljeđe Ljubinja nema adekvatan institucionalni okvir za svoju prezentaciju, afirmaciju, a naročito valorizaciju kao potencijala turističke ponude.

Opštine RS

Sport

Najvišu i neuporedivu vrijednost ljubinskog sporta čine odbojka i Odbojkaški klub „Ljubinje“, koji djeluje od 1961. godine. Najviši uspjesi kluba su takmičenja u prvoj ligi SFRJ, a u poratnom periodu, klub je od početka takmičenja Premijer lige BiH član elitne selekcije BiH odbojke. U dugogodišnjem radu i trajanju, klub je odnjegovao sve vrste stručnosti ovog sporta, od svih takmičarskih selekcija, do sudijskog i trenerskog sastava, pa je tako postao prepoznatljiva škola odbojke i sportski brend.

Većim dometima u pogledu rezultata na putu stoje finansijski problemi, veliki odliv mladih igrača, a u novijem periodu kao posebno pitanje se ističe stanje i opremljenost sportske dvorane za izvođenje takmičenja, jer više ne zadovoljava propisane takmičarske uslove.

Uz gradsku sportsku dvoranu, koja je postala neuslovna za visoke standarde, među sportske objekte treba istaknuti nedavno izgrađeni savremeni bazen za sportove na vodi, u okviru projekta Sportsko-rekreacionog centra „Borovik“.

Naravno, fudbalski stadion na Bucanjima, stadion za male sportove i brojna igrališta koja su izgrađena u posljednje 2-3 godine govore o potrebama i ulaganjima u sport i rekreaciju.

Ambiciozni projekat Sportsko-turističkog centra „Borovik“ u blizini malog

olimpijskog bazena, čeka bolja vremena i investitore.

Zdravstvo i socijalna zaštita

Primarna zdravstvena zaštita na području Opštine je dosta dobro organizovana. Dom zdravlja ima solidne uslove prostora, povoljnu kvalifikacionu i starosnu strukturu zaposlenih (4 ljekara specijalista), kao i jedan ljekar opštr prakse, sa adekvatnim brojem kvalitetnog ostalog osoblja Od 2005. godine Dom zdravlja funkcioniše sa 3 tima porodične medicine i službom hitne pomoći.

Razvoj ove djelatnosti bi mogao biti usmjeren na rješavanje sledećih pitanja:

- visoke troškove korisnika zbog odlaska na spec preglede u Trebinje,
- visoke troškove korisnika brojnih usluga stomatologije izvan Ljubinja,
- model prevencije u zdravstvenoj zaštiti omladine.

Prema evidenciji ministarstva, Fond zdravstvene zaštite registruje 3.900 korisnika usluga zdravstvene zaštite na području naše Opštine. Radi ostvarivanja odgovornosti u oblasti socijalne zaštite, obrazovana je 1993. godine posebna javna ustanova – Centar za socijalni rad. Rad Centra se finansira iz budžeta Opštine, a oko 5 % sredstava dotira javni fond dječije zaštite i drugi izvori. Putem Centra određeno pravo iz socijalne zaštite 2009. godine ostvaruje oko 586 lica. Oko 120 lica ostvaruje pravo na novčanu pomoć i

njegu od strane drugog lica, u iznosu od 41 KM po članu, što na godišnjem nivou iznosi oko 55.000 KM. Ovdje su uključena i prava nezaštićenih lica koja su utvrđena propisom Opštine.

Saobraćajna Infrastruktura

Ako saobraćajnom infrastrukturom obuhvatamo mrežu puteva na području opštine, možemo zaključiti da ona u osnovi zadovoljava samo minimalne standarde i potrebe, koje su određene ukupnim stanjem razvoja male i izrazito nerazvijene zajednice.

Magistralni put (M6) prolazi kroz gradsko naselje i Ljubinje povezuje sa susjednim mjestima Stocem (20 km) i Trebinjem (60 km). Na stolačkom pravcu, kolovozna traka ima širinu od samo 5m, što je ozbiljna bezbjednosna smetnja. Put za Trebinje je u boljem stanju. Regionalni putni pravac R 431 – Ljubinje – Bileća bi mogao biti asfaltiran 2011. ili 2012. godine, ali kolovozna traka je široka samo oko 3 metra. Put za susjednu opštinu Berkoviće, koji bi mogao imati regionalni značaj nije asfaltiran. Sličan značaj bi mogao imati i put Ljubinje-Krtinje-Mosko (kao spojni put za M6 i M20)) ali je većim dijelom neasfaltiran. Lokalni putevi, koji povezuju seoska naselja sa sjedištem opštine ukupne su dužine oko 100 km od čega je asfaltirano 50 km. Više od 30 km puta nije kategorisano. Da se zaključiti da Ljubinje ima samo 15-ak km magistralnog puta,

Opštine RS

da regionalni pravci još nisu asfaltirani, da brojna sela tek treba da dobiju asfaltne puteve. Izvjesno, može se uslovno ocijeniti da je zadovoljavajuća saobraćajna infrastruktura u većem dijelu gradskog naselja. Na području opštine nije organizovan javni prevoz putnika. Uzroci su, s jedne strane u promjeni navika i gotovo masovnoj nabavci i korišćenju pretežno polovnih putničkih automobila, a s druge strane u nedostatku sredstava za subvencije kojim bi bili pokriveni gubici u poslovanju prevoznika.

Elektroenergetska infrastruktura i telekomunikacije

Ljubinje ima napajanje električnom energijom putem 35 KV dalekovoda iz Stoca. Izgrađen je 10 KV dalekovod na relaciji Veličani-Ljubinje, kao rezervni izvor snabdijevanja, ali je nedostatan i često van funkcije. Ljubinje ima oko 1500 kupaca/potrošača, od toga je najviše domaćinstava – 1320. Elektro-energetska mreža pokriva gotovo sva naseljena mjesta na području opštine. Prema podacima RJ „Elektro Hercegovine“, jedinog distributera, visokonaponska mreža na području opštine ima dužinu od oko 120 km, a nisko-naponska oko 80 km. Dio mreže na zapadnom dijelu opštine je devastiran još tokom rata i nije obnovljen. Na fiksnoj mreži telefona ima 975 priključaka, 94% teritorije je pokriveno signalom mobilne telefonije, broj

internet korisnika – ADSL se sa 85 priključaka 2008.godine popeo na 205 u 2009.godini. O korisnicima mobilne mreže moguće su samo procjene. Može se reći da na pojedinim područjima nema, ili je slab, signal javnog entitetskog emi-

Vesko Budinčić, načelnik opštine Ljubinje

tera (RTRS), a građani u zoni gradskog naselja mogu koristiti usluge kablovskog operatera.

Vodovod i kanalizacija

Ljubinje se vodom za piće snabdijeva vodovodom sa vrela Bregave, u Dolu, opština Berkovići. Dužina voda je 16 km, a specifičnost je u tome što se voda sa izvorišta sistemom pumpi izbacuje na visinu od oko 500 metara u rezervoar Bitunja, odakle ide gravitacionim vodom prema Ljubinju, gdje su uz stari izgrađena dva nova rezervoara od po 1000 m³. Vodovod je izgrađen 1975. godine, a ima kapacitet 50 l/sek. Osim Ljubinja koriste ga: Vođeni,

Krajpolje, Dubočica, Varduš, Ubosko. Prema podacima J.P. „Vodovod“ koje upravlja sistemom, dužina vodovodne mreže iznosi oko 40 km, broj potrošača-poslovnih subjekata je 100, broj domaćinstava korisnika je 910. Prema istom izvoru gubici vode iznose 40%, a naplata usluge 60%. Cijena vode je 1,17 KM/m³ za domaćinstva, a za poslovne subjekte oko 1,5 KM/m³. Nakon ozbiljnih investicija u poratnim godinama, vodovod Ljubinje u dužem periodu funkcioniše bez posebnih teškoća i zastoja, ali se nameće potreba hitnih mjera smanjenja gubitaka vode, kao i poboljšanja naplate, posebno u svjetlu velikih troškova električne energije za rad pumpnog postrojenja. Za sezonske nestašice vode u višim zonama (sjever) tek treba naći održivo rješenje. Izgradnja glavnog kolektora i početne faze kanalizacije započeta je 1998.godine. U tom periodu obezbijeđeno je da se na sistem kanalizacije priključe korisnici najužeg gradskog jezgra, koje je zbog starosti naselja i zasićenosti septičkih jama bilo najugroženije – rizikom odlaganja fekalija i drugog tečnog otpada. U drugoj fazi je izgrađen kolektor do industrijske zone, koji je omogućio priključak za brojne korisnike iz novih naselja. Sljedeća faza bila je izgradnja građevinskih dijelova sistema za prečišćavanje otpadnih voda.

Nedostaju sredstva za završetak prečišćavača, nema sredstava ni za izgradnju novih elemenata mreže, čak ni za urgentne zahtjeve priključenja

Opštine RS

školskih objekata. U novije vrijeme došlo je do ozbiljnog zastoja u pogledu organizacije rada i upravljanja sistemom kanalizacije. Sistem gradske rasvjete je izgrađen u gradskom naselju i pokriva oko 70% ovog prostora. Elementi gradske rasvjete uspostavljeni su i u MZ Ubosko. Održavanje i uređivanje javnih površina, parkova, ali i lokalnih puteva, zakonom je određeno kao komunalna djelatnost od zajedničkog interesa. U dužem poratnom periodu, u Ljubinju su ostvarivani značajni rezultati u pogledu osvajanja urbanih standarda. Posebno bi se to moglo istaknuti za izgradnju i uređenje novih parkova i drugih javnih površina, njegovanje hortikulture i sl.

Odvoz smeća i otpada iz stambenog i poslovnog prostora uređen je u skladu sa zakonom. U poratnom periodu na ovom planu je ostvaren veliki napredak. Saniran je problem divljih deponija, stara deponija je zatvorena i u osnovi sanirana, otvorena je nova deponija komunalnog otpada na podesnijoj lokaciji. Sistem kanti za smeće uspješno je zamijenjen kontejnerima i nabavkom novog vozila podizrača. U novije vrijeme došlo je do zastoja i smetnji, koje svoj uzrok imaju u slaboj naplati komunalne usluge i drugim organizacionim teškoćama preduzeća kome je ova djelatnost povjerena.

Infrastruktura

U saobraćajno-geografskom pogledu prostor opštine Ribnik se oslanja na magistralni put (M-5) Bihać – Jajce, koji prolazi jednim dijelom opštine, od ulaza kod Baba Ruže, i izlazi na rječici ponornici prema Mrkonjić Gradu.

Ovaj put se naslanja na putni pravac Čađavica, preko Manjače, ka Banjaluci. Putnim pravcem do Banjaluke se stiže odličnim planinskim asfaltnim putem dužine 55 kilometara za samo sat vožnje. Kroz opštinu Ribnik prolazi asfaltni put od Zablaća do Vrbljanja, koji je kategorisan kao put od posebnog interesa za Republiku Srpsku.

PREDSTAVNIŠTVO REPUBLIKE SRPSKE

**Bulevar despota Stefana 4/IV
Beograd, Srbija**

Tel: 00 381 11 324 6633

Faks: 00 381 11 323 8633

E-mail: predstavnistvo@predstavnistvorsbg.rs